

Концептуальні засади стратегії інноваційного розвитку підприємств аграрного сектору

Соколюк С.Ю.

кандидат економічних наук,
доцент кафедри підприємництва, торгівлі та біржової діяльності
Уманського національного університету садівництва

Розглянуто підходи до розуміння сутності та змісту поняття «стратегія». Висвітлено основні складові елементи стратегії інноваційного розвитку підприємств аграрно-промислового виробництва. Запропоновано концепцію формування та реалізації стратегії інноваційного розвитку підприємств аграрної сфери.

Ключові слова: стратегія, інновації, інноваційний розвиток, підприємства аграрно-промислового виробництва, аграрний сектор.

Соколюк С.Ю. КОНЦЕПТУАЛЬНЫЕ ОСНОВЫ СТРАТЕГИИ ИННОВАЦИОННОГО РАЗВИТИЯ ПРЕДПРИЯТИЙ АГРАРНОГО СЕКТОРА

Рассмотрены подходы к пониманию сущности и содержания понятия «стратегия». Освещены основные составляющие элементы стратегии инновационного развития предприятий аграрно-промышленного производства. Предложена концепция формирования и реализации стратегии инновационного развития предприятий аграрной сферы.

Ключевые слова: стратегия, инновации, инновационное развитие, предприятия аграрно-промышленного производства, аграрный сектор.

Sokolyuk S.Yu. CONCEPTUAL BASES OF THE STRATEGY OF INNOVATIVE DEVELOPMENT OF AGRARIAN SECTOR ENTERPRISES

Approaches to classify the essence and content of the concept "strategy" are considered. The main components of the strategy of innovative development of agricultural enterprises are highlighted. The concept of formation and implementation of the strategy of innovative development of enterprises of agrarian sphere is offered.

Keywords: strategy, innovation, innovative development, agro-industrial enterprises, agrarian sector.

Постановка проблеми у загальному вигляді. За сучасних галузевих особливостей національної економіки формування та реалізація стратегії гармонійного інноваційного розвитку підприємств аграрного сектору є найбільш пріоритетними завданнями стратегічного управління, адже лише успішна інноваційна діяльність суб'єктів підприємництва та науково обґрунтована і раціонально сформована сукупність потенціалу ресурсів на інноваційній основі здатні забезпечити ефективно та максимально результативне аграрно-промислове виробництво. Стратегічна спрямованість на здійснення інноваційних зрушень в аграрному секторі свідчить про завершення епохи спонтанних, хаотичних ринкових перетворень, які здійснювалися під впливом короткотермінових внутрішніх і зовнішніх факторів. Інноваційний тип стратегій довгострокового розвитку на сучасному етапі вийшов за рамки суто теоретичних наукових концепцій і постає головною рушійною силою досягнення конкурентних переваг на національному і світовому аграрних ринках.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Питаннями формування стратегії інноваційного розвитку займаються вітчизняні та зарубіжні вчені-економісти, зокрема: А. Бакаєва, К. Бояринова, В. Василенко, А. Гриньов, Р. Громика, М. Дем'яненко, П. Друкер, І. Крюкова, Л. Ліпич, В. Міллер, В. Непочатенко, В. Орлова, О. Петухова, С. Радинський, Т. Радіщук, Б. Санто, П. Саблук, О. Шавшич та ін. Проте низький рівень інноваційної активності підприємств аграрно-промислового виробництва свідчить про недостатність утілення у господарську практику результатів наукових досліджень, тому питання стратегічних пріоритетів розвитку суб'єктів підприємництва на інноваційній основі потребують подальшого обґрунтування та вдосконалення.

Формулювання цілей статті (постановка завдання). Метою статті є обґрунтування стратегічних аспектів інноваційного розвитку підприємств аграрно-промислового виробництва, а також концептуальних засад формування та реалізації стратегії їх гармонійного інноваційного розвитку.

Виклад основного матеріалу дослідження. Характерною рисою сучасного етапу функціонування підприємств аграрно-промислового виробництва є розроблення принципово нових моделей стратегічного розвитку, що ґрунтуються на гармонійному поєднанні поточної виробничої діяльності з потенційними можливостями майбутнього економічного зростання на основі використання прогресивної техніки і технологій та упровадження новітніх систем управління підприємством, комплексному підході до розроблення та впровадження нововведень, забезпечення прогресивних інноваційних змін та переорієнтації на інноваційний тип розвитку [1].

Обґрунтування стратегії інноваційного розвитку підприємств аграрно-промислового виробництва потребує поглибленого дослідження змісту стратегії як економічної категорії.

У науковій літературі обґрунтовано низку підходів до розуміння терміну «стратегія», його сутності та змісту. Так, Ю. Баранников стратегію визначає як норми і правила, на основі яких оцінюється ефективність діяльності (цілі та завдання), налагоджується взаємодія із зовнішнім середовищем (маркетинг), установлюється взаємодія внутрішніх елементів підприємств (організаційна концепція) та реалізується процес оперативного управління [2]. Г. Гриценко трактує цей термін як вибір форм і методів досягнення суб'єктами господарювання визначених позицій на певному товарному ринку [3].

Генеральною комплексною програмою дій, що визначає пріоритетні для підприємства проблеми, його місію, головні цілі і розподіл ресурсів для їх досягнення, називає стратегію Т.О. Приймак. Автор наголошує, що за своїм змістом вона є довгостроковим плановим документом, результатом стратегічного планування [4, с. 134]. Подібне визначення стратегії як завдань і шляхів розвитку підприємства на майбутній період зустрічаємо й у інших авторів [5]. Нові правила прийняття управлінських рішень, що спрямовують процес розвитку організації, отримали назву стратегії за І. Ансоффом [6, с. 155].

К. Койн характеризує стратегію конкретним набором рішень, які спрямовують та формують подальші дії підприємства, які не так просто змінити після прийняття й які найбільше впливають на досягнення підприємством своїх стратегічних цілей [7]. Такий набір рішень включає вибір стратегічної позиції організації, визначення джерела отримання переваг перед конкурентами, розроблення

бізнес-концепції і створення систем приросту вартості відповідно до цілей підприємства.

Однак формування стратегічних рішень у ринковій економіці для забезпечення ефективної діяльності сучасним підприємствам будь-якої організаційно-правової форми та галузевої приналежності, що функціонують у складному соціально-економічному середовищі, слід постійно здійснювати з упровадженням інновацій. Вони зумовлюються економічною необхідністю суб'єкта господарювання, оскільки підтримка належного рівня конкурентоспроможності в сучасних умовах неможлива без інвестицій у науково-дослідні та дослідно-конструкторські роботи щодо розроблення і освоєння нових технологій, випуску нової продукції, а також розвитку та розширення каналів її збуту, підтримки позитивного іміджу підприємства тощо. Крім того, в умовах обмеження ресурсів для відшкодування витрат, які постійно зростають, перед підприємствами постають питання пошуку різноманітних шляхів і можливостей збільшення обсягів виробництва та продажу продукції і, відповідно, зростання прибутку. Найефективнішим засобом досягнення поставлених завдань є інновації. Конкуренція на їх основі викликає потребу розроблення інноваційної стратегії, яка стосується всіх підсистем підприємства і зводиться до певного стратегічного набору (портфеля) інноваційного змісту.

Розроблення стратегії інноваційного розвитку підприємств являє собою комплекс дій і методів управління інноваційною діяльністю суб'єктів підприємництва, що забезпечують їх конкурентні переваги на інноваційній основі. Вибір конкретної стратегії інноваційного розвитку визначається впливом сукупності факторів зовнішнього і внутрішнього середовища функціонування суб'єкта господарювання, пріоритетними напрямками інноваційної політики держави, фактичним станом розвитку науково-технічного і кадрового потенціалу в економіці країни тощо. Поряд із цим такі стратегії спрямовані на вирішення соціально-економічних питань на основі використання сучасних досягнень науки і техніки, які визначаються набором і структурою функціональних елементів стратегій. Наукові дослідження теоретичних і методологічних аспектів стратегій інноваційного розвитку у вітчизняній та зарубіжній практиці дали змогу виділити головні складники стратегії інноваційного розвитку підприємств аграрного сектору [8]:

1) цілі й основні завдання стратегії інноваційного розвитку;

2) інноваційна політика розвитку окремої галузі виробництва та її елементи;

3) пріоритетні напрями забезпечення реалізації інноваційної політики;

4) структурні зміни у сфері інституціонального управління;

5) наявний ресурсний і виробничий потенціал підприємства;

6) реалізація інноваційного потенціалу.

Слід зазначити, що обґрунтовано обрана та відповідно змістовно наповнена інноваційна стратегія є запорукою довготривалого успішного розвитку підприємства і засобом забезпечення його конкурентоспроможності. Цьому мають слугувати чітка типологізація та детальна декомпозиція стратегій інноваційного розвитку суб'єктів підприємництва за різними їх елементами, які визначають місце у складі стратегічного набору підприємств.

Проведені дослідження дають можливість запропонувати концепцію формування та реалізації стратегії інноваційного розвитку підприємств аграрної сфери, яка передбачає можливість вибору оптимального варіанту розвитку суб'єктів підприємництва на інноваційній основі з урахуванням їх ресурсних можливостей, і напрямів здійснення довгострокової інноваційної політики за сприятли-

вого інвестиційно-інноваційного середовища (рис. 1).

Інноваційні цілі підприємства пов'язані з його місією, стратегічним баченням, життєвим циклом інновацій та виступають орієнтиром інноваційної діяльності на заплановані періоди. До них можна віднести розроблення й упровадження наукових досліджень на підприємстві, виробництво, оновлення, підвищення якості і технічного рівня інноваційної продукції, вирішення соціально-економічних проблем розвитку підприємства та ін.

Реалізація стратегії інноваційного розвитку підприємств передбачає комплексне виконання завдань:

- забезпечення стійкого інноваційного розвитку підприємств і створення умов для їх конкурентоспроможного функціонування;

- максимальне використання інноваційних можливостей підприємства;

- укріплення інноваційної сили підприємства і визначення пріоритетних напрямів інноваційного розвитку;

- розроблення заходів щодо регулювання інноваційних можливостей для забезпечення необхідного рівня конкурентоздатності підприємства;

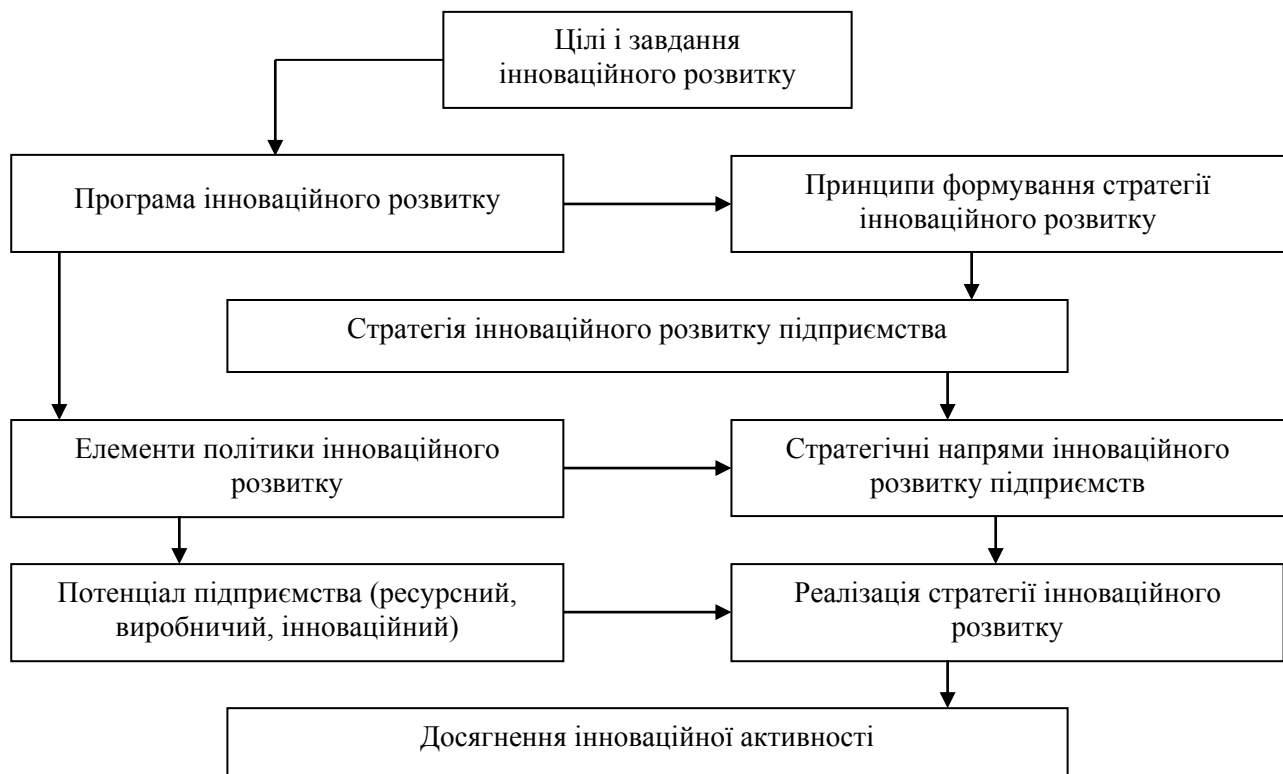

Рис. 1. Концепція формування та реалізації стратегії інноваційного розвитку підприємств аграрного сектору

Джерело: розроблено автором

– здійснення моніторингу інноваційного потенціалу та інноваційної активності для управління інноваційною позицією підприємства.

Принципами формування стратегії інноваційного розвитку підприємств, які можливо застосувати до підприємств аграрного сектору, є [9, с. 47]:

1. Виявлення пріоритетних напрямів інноваційного розвитку.

2. Моніторинг змін ринкового середовища та вивчення його впливу на інноваційний розвиток підприємств.

3. Дослідження і прогнозування кон'юнктури ринку підприємств галузей національної економіки, а також їх основних економічних показників діяльності.

4. Аналіз діючої стратегії розвитку підприємств та її можливої зміни щодо інноваційних можливостей підприємств.

Щодо стратегічних напрямів інноваційного розвитку підприємств аграрної сфери, то вони можуть виокремлюватися у межах підприємств окремих галузей виробництва, таких як насінництво і селекція, виробництво сільськогосподарської продукції, промислова переробка аграрної продукції тощо.

Реалізація стратегії інноваційного розвитку та досягнення інноваційних цілей можуть здійснюватися різними шляхами. Для вибору оптимального варіанту слід розробляти альтернативні проекти, які спрямовані на розв'язання конкретних стратегічних інноваційних завдань. Критерієм відбору таких проектів повинна виступати максимальна віддача від вкладених інвестицій, що визначається величиною дисконтованих грошових потоків протягом терміну життя проекту.

Таким чином, зважаючи на сучасні виклики конкурентного середовища та світової глобалізації, для забезпечення розвитку вітчизняних підприємств нагальним стає впровадження інновацій. Тільки досягнення світового рівня інноваційної активності стане підґрунтям його конкурентоспроможності й подальшого існування та функціонування [10]. Розроблення програми інноваційного розвитку і на її основі відповідної стратегії інноваційного розвитку є базою формування конкурентних переваг і стійкого фінансово-економічного стану підприємств аграрно-промислового виробництва.

Розроблення і функціонування стратегії інноваційного розвитку окремих підприємств мають великий вплив на результати їх діяль-

ності, оцінку яких доцільно здійснювати, використовуючи методи системи стратегічного управління, які будуть спонукати підприємства раціонально використовувати власний ресурсний потенціал для забезпечення підвищення їх ефективності на всіх етапах розвитку, в тому числі й інноваційного. У таких методах використовують економічні критерії, які забезпечать об'єктивну оцінку підприємницької діяльності.

Досягнення стратегічних цілей підприємств у майбутньому вже сьогодні потребує рішень щодо залучення необхідних ресурсів. Формування стратегії гармонійного інноваційного розвитку підприємства – це виявлення стратегічних можливостей та ресурсів у їх найкращому поєднанні, здатних підвищити конкурентоспроможність підприємства, визначення резервів потенціалу ресурсів на інноваційній основі. Визначаючи стратегію формування гармонійного інноваційного розвитку підприємства, необхідно брати до уваги нові тенденції і напрями науково-технічного прогресу в аграрному секторі, економічні та екологічні вимоги, особливості нинішньої матеріально-технічної й організаційно-технологічної бази вітчизняного аграрного сектору.

Висновки з цього дослідження. Отже, стратегія інноваційного розвитку підприємств як ефективний засіб управління дає змогу враховувати зміни в оточуючому середовищі на користь господарюючого суб'єкта, сприяє генеруванню змін, оптимізації управління ними в межах підприємства для поліпшення його фінансово-економічного стану. Інноваційна стратегія покликана забезпечити отримання найбільшого ефекту від наявного потенціалу (інноваційного потенціалу) підприємств. Насамперед така стратегія повинна бути орієнтована на освоєння базових інновацій, які дають змогу перейти до нових товаропродуктових і технологічних структур виробництва. У сучасних умовах глобальної конкуренції перехід підприємств будь-якої організаційно-правової форми та галузі аграрного виробництва на інноваційну модель розвитку є досить важливим, адже головними цілями реалізації стратегії інноваційного розвитку є підвищення конкурентоспроможності продукції аграрно-промислового виробництва, поліпшення результативних показників діяльності таких підприємств та зростання вартості їх бізнесу, забезпечення продовольчої безпеки країни, збільшення експорту агропродукції.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Петухова О.М. Моделі інноваційного розвитку підприємств харчової промисловості / О.М. Петухова [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://dspace.nuft.edu.ua/jspui/bitstream/123456789/264/3/3.pdf>.
2. Баранников Ю. Реализация стратегии развития агропромышленных формирований / Ю. Баранников // АПК: экономика, управление. – 2008. – № 10. – С. 64–66.
3. Гриценко Г. Стратегия развития сельских территорий на основе диверсификации сельхозпроизводства / Г. Гриценко // АПК: экономика, управление. – 2006. – № 4. – С. 21–24.
4. Примак Т.О. Економіка підприємства : [навч. посіб.] / Т.О. Примак ; 2-е вид. – К. : Вікар, 2002. – 176 с.
5. Цигилик І.І. Стратегія і контролінг в системі внутрішнього економічного механізму підприємства / І.І. Цигилик, Т.М. Паневник // Економіка, фінанси, право. – 2004. – № 11. – С. 11–14.
6. Ансофф И. Новая корпоративная стратегия / И. Ансофф ; пер. с англ. под ред. Ю.Н. Каптуревского. – СПб. : Питер, 1999. – 416 с.
7. Койн К. Как упорядочить процесс разработки стратегии / К. Койн // Менеджмент и менеджер. – 2007. – № 11. – С. 4–13.
8. Крюкова І.О. Стратегія інноваційного розвитку пріоритетних галузей аграрного виробництва / І.О. Крюкова, В.О. Непочатенко // Економіка: реалії часу. – 2013. – № 4. – С. 133–141.
9. Ліпич Л.Г. Формування стратегії інноваційного розвитку підприємства на засадах прогнозування кон'юнктури ринку автомобілебудування : [монографія] / Л.Г. Ліпич, Т.П. Радіщук. – Луцьк : Східноєвроп. нац. ун-т ім. Лесі Українки, 2013. – 224 с.
10. Орлова В.М. Стратегія інноваційного розвитку підприємства / В.М. Орлова // Економічний нобелівський вісник. – 2015. – № 1. – С. 79–85.